

YUQORI SINIF O'QUVCHILARIDA MEDIASAVODXONLIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH MAZMUNI TAHLILIIY VOSITALARI

Usanova Mahfuza Karamat qizi

Termiz davlat pedagogika instituti magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17067440>

Annotatsiya: Yuqori sinf o'quvchilarida axborot vositalarining zamonaviy texnologiyalari tahlili. Tadqiqotda interfaol ta'lim usullari, media vositalarini tahlil qilish, raqamli platformalardan yuklash hamda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish bo'yicha samarali ishlab chiqarishlar ko'rib chiqiladi, tanqidiy fikrlashlarini tuzatishda o'qituvchilarning roli va ta'lim yuklanishining vazifalari yoritiladi.

Kalit so'z: Mediasavodxonlik, mediasavodxonlik ko'nikmalari, mediasavodxonlik shakllantirish mazmuni, ommaviy axborot, newmedia, raqamli media.

ИНСТРУМЕНТЫ КОНТЕНТ-АНАЛИЗА ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКОВ МЕДИАГРАМОТНОСТИ У СТАРШЕКЛАССНИКОВ

Аннотация: Анализ современных медиатехнологий у старшеклассников. В исследовании рассматриваются интерактивные методы обучения, эффективные постановки для анализа медиа, загрузки с цифровых платформ и развития критического мышления, освещается роль учителя в коррекции критического мышления и задачи образовательной нагрузки.

Ключевые слова: Медиаграмотность, навыки медиаграмотности, содержание формирования медиаграмотности, средства массовой информации, новые медиа, цифровые медиа.

CONTENT ANALYSIS TOOLS FOR THE FORMATION OF MEDIA LITERACY SKILLS IN HIGH SCHOOL STUDENTS

Abstract: Analysis of modern media technologies in high school students. The study considers interactive teaching methods, effective productions for analyzing media, downloading from digital platforms and developing critical thinking, highlights the role of teachers in correcting critical thinking and the tasks of educational loading.

Keywords: Media literacy, media literacy skills, content of media literacy formation, mass media, new media, digital media.

KIRISH

Mediasavodxonlik - bu insonning ommaviy axborot vositalari (OAV), raqamli platformalar va ijtimoiy tarmoqlardagi ma'lumotlarni tanqidiy tahlil qilish, to'g'ri idrok etish, qayta ishlash va ulardan samarali foydalanish qobiliyatidir. Mediasavodxonlik quyidagi asosiy tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi:

Axborotni tanqidiy tahlil qilish - xabarlar, maqolalar va media kontentning ishonchliligini tekshirish.

Axborotni to'g'ri taqdim etish va tarqatish - noto'g'ri yoki soxta ma'lumotlarni tarqatmaslik.

Axborot xavfsizligi - shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va kibertahdidlardan ehtiyot bo'lish.

Raqamli etikaga rioya qilish - internetda madaniyatli muloqot qilish va boshqalarning huquqlarini hurmat qilish.

ASOSIY QISM

Insoniyat iste'mol qiladigan mahsulotlar ichida eng xaridorgiri – axborotdir. Unga ehtiyoj hamisha yuqori bo'lgan. Ayniqsa, hozirgi sharoitda, uning o'rni va ahamiyati har qachongidan ham ortib borayapti. Axborotga bo'lgan talabning yuqoriligi, nafaqat uni uzatish vositalari, turlariga, balki axborotning asosiy vazifasi, mazmun-mohiyatiga ham o'z ta'sirini o'tkazmasdan qolmayapti. Axborot texnologiyalarning rivojlanishi, ayniqsa, internetning paydo bo'lishi, birinchidan, axborotni tayyorlash va yetkazish tezligini bir necha barobar oshirgan bo'lsa, ikkinchidan, uni qabul qilish imkoniyatlarini mislsiz darajada kengaytirib yubordi. Shu bois bu jarayonda uzatilayotgan axborotning to'g'ri yoki noto'g'ri ekanligi u qadar e'tiborga olinmayapti.

Bu borada rivojlangan demokratik mamlakatlar tajribasi alohida e'tiborga molik, ularda mazkur masalalar quyidagi vazifalar orqali hal etiladi:

yoshlar va bolalarni axborot makonida himoya qilishga qaratilgan milliy qonunchilikni rivojlantirish;

mediasavodxonlik, tarmoqda muloqot qilish odobini yuksaltirish; -internetda xavfsiz ishlashni qo'llab-quvvatlashning texnik mexanizmlarini yaratish;

mazkur masalalarni hal etishda davlat organlari, ta'lim muassasalari, oila, fuqarolik jamiyati institutlari, OAV ning keng ishtiroki va o'zaro hamkorligini ta'minlash va boshqalar.

Bu borada Germaniyada ushbu masalalar yoshlarni himoya qilish to'g'risidagi qonun, inson qadr-qimmatini himoya qilish to'g'risidagi hamda teleradioeshittirish va telemedias xizmatlar sohasida yoshlarni muhofaza qilish to'g'risidagi davlat shartnomalari orqali tartibga solinadi. Nosog'lom axborot oqimlaridan yoshlarni himoyalashga oid dunyoda qator huquqiy mexanizmlar yaratilgan. Jumladan, xalqaro amaliyotda "Kiberjinoyatlar to'g'risida"gi Konvensiya, "Voyaga yetmaganlar uchun xavfsiz internet va onlayn resurslarni joriy qilish to'g'risida"gi Yevropa Ittifoqi Parlamenti Assambleyasining tavsiyalari, "Bola huquqlari to'g'risida" BMT Konvensiyasini, "Yoshlarni himoyalash to'g'risida"gi Germaniya, "Voyaga yetmaganlarni ommaviy axborotning salbiy ta'siridan himoyalash to'g'risida"gi Litva va "Bolalarning sog'lig'i va rivojlanishiga ziyon yetkazuvchi axborotdan himoyalash to'g'risida"gi Rossiya qonunlarini tilga olish mumkin.

Ijtimoiy-konstruktivistik yondashuv. Bu yondashuv mediasavodxonlikni jamoaviy ta'lim va ijtimoiy muhitda shakllantirishni nazarda tutadi. Asosiy tamoyillar o'quvchilarning bir-biri bilan fikr almashish imkoniyatini yaratish va faoliyatga asoslangan yondashuvlar hisoblanadi.

Bu yondashuvlar amaliy mashg'ulotlar va interaktiv metodlarga asoslanadi. Mediasavodxonlik darslarida o'quvchilar: Amaliy topshiriqlar bajaradilar (faktcheking, jurnalistik tahlil, soxta yangiliklarni aniqlash).

Media mahsulotlar yaratib, o'z kontentlarini ishlab chiqadilar. Jurnalistlar, bloggerlar va media ekspertlari bilan uchrashuvlar tashkil etiladi.

Mediasavodxonlikni shakllantirish metodlari:

Yuqori sinf o'quvchilarida mediasavodxonlik ko'nikmalarini rivojlantirish uchun quyidagi metodlardan foydalanish mumkin:

Interaktiv darslar - o'quvchilarning fikrlarini bildirishiga va tanqidiy tahlil qilishiga imkon yaratish;

Faktcheking usullari - axborot ishonchliligini tekshirish bo'yicha mashqlar o'tkazish;

Kiberxavfsizlik bo'yicha treninglar - internet xavfsizligiga oid ma'lumotlar berish;
Ommaviy axborot vositalarini tahlil qilish - yangilik va maqolalarni chuqur tahlil qilishni o'rgatish;

Ijtimoiy tarmoqlarda xavfsiz harakat qilish qoidalari - soxta akkauntlarni aniqlash, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish.

Yuqori sinf o'quvchilarida mediasavodxonlikni shakllantirishning ahamiyati tanqidiy fikrlashni rivojlantirish - o'quvchilar noto'g'ri va manipulyativ axborotlarni farqlay oladilar.

Mediata'lim bo'yicha tadqiqotlar tanqidiy fikrlash qobiliyatlari va ba'zi hollarda xatti-harakatlarning o'zgarishi yaxshilanganligini ko'rsatdi. Mediasavodxonlik aralashuvining meta-tahlilida Jong Chova Hvang (2012) ommaviy axborot vositalari bilan bog'liq tanqidiy fikrlash natijalari (xabardorlik, tarafkashlik, vakillik) xulq-atvor natijalaridan (amalda o'zgarish) ko'proq ekanligini aniqladi. Ehtimol, mediasavodxonlik bo'yicha aralashuvlar odatda xatti-harakatni o'zgartirishga emas, balki tanqidiy fikrlashga qaratilgan.

LosAnjelesdagi 2000 dan ortiq o'rta maktab o'quvchilari ishtirokida o'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, mediasavodxonlik bo'yicha treninglar ommaviy axborot vositalariga tanqidiy munosabatni oshirishi, odamlarning OAVga boshqacha qarashlarini shakllantirishi va OAVdagi zo'ravonlik oqibatlarini tushunishiga yordam beradi.(Veb&Martin, 2012) Onlayn madaniyat qoidalarga rioya qilish - o'quvchilar internetda hurmat bilan muloqot qilishni o'rganadilar.

Yuqori sinf o'quvchilari uchun mediasavodxonlikning asosiy tarkibiy qismlari tanqidiy fikrlash va axborotni tahlil qilish, axborot manbalarini baholash va ularning ishonchligini tekshirish, manipulyativ va dezinformatsion materiallarni aniqlash usullari, media kontentni tahlil qilish va tanqidiy yondashuvni shakllantirishdir.

O'qituvchilarda ijodkorlikni shakllantirishning muhim pedagogik sharti uni mustaqil bilim olish va ijodiy fikrlashga yo'naltirishdan iborat. Shu bilan bir qatorda, o'qituvchilar orasida ijodiy muhit, muayyan ma'naviy-ruhiy holat, tashkiliy, metodik, psixologik chora-tadbirlar qo'llashga ham alohida e'tibor qaratish lozim. Xuddi mana shuning o'zi pedagogik innovatsiyalarning optimallik darajasini belgilaydi. Innovatsion usullarning eng muhim belgisi sifatida natijalanganlik o'qituvchi faoliyatida ijobiy yutuqlarga erishilgandagina namoyon bo'ladi.

O'lchovlardagi texnologiklik, kuzatuvchanlik, natijalarning qayd etilganligi o'qitishning yangi usullari, metodlarini baholash orqali namoyon bo'ladi. Mazkur o'lchovning ahamiyatli jihati shaxs, uning idroki va tushunchalarini shakllantirishning bir butunligida namoyon bo'ladi. Shu munosabat bilan innovatsion jarayonni ilmiy g'oyani amaliy foydalanish bosqichiga olib chiqish va shu bilan bog'liq ijtimoiy pedagogik muhitdagi o'zgarishlarni amalga oshirish jarayoni deb hisoblash mumkin. G'oyalarning innovatsiyaga aylanishini ta'minlaydigan va bu jarayonni boshqarish tizimini shakllantiradigan faoliyat bu innovatsion faoliyatdir. Innovatsiya jarayoni rivojlanish bosqichlarining yana bir o'ziga xos xususiyati mavjud. Pedagogik tajribada pedagogik innovatsiyalarni ijodiy qo'llash alohida o'qituvchilar ish faoliyatining boshlang'ich bosqichida namoyon bo'ladi.

Mediasavodxonlik darajasini oshirish orqali bir qator raqamli makondagi huquqbuzarliklarning oldi olinadi, axborot xavfsizligi ta'minlanadi va jamiyat barqarorligi yanada mustahkamlanadi.

O'zbekistonda esa mediasavodxonlikka bo'lgan e'tiborni har tomonlama kuchaytirish lozim. Ushbu yo'nalishda yetarlicha tadqiqot va ilmiy ishlar hali amalga oshirilmagan. Siyosiy va mediasavodxonlik darajasini oshirish bo'yicha mas'ul tashkilot yoki muassasa mavjud emas. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun maxsus targ'ibot va tashviqot ishlarini, ayniqsa, raqamli

makonning o'zida yanada kuchaytirish lozimligi namoyon bo'lmoqda. O'zbekistonda aholining raqamli vositalardan foydalanish ko'rsatkichi tobora oshib borar ekan, mediasavodxonlik darajasini oshirish davlat axborot siyosatining ajralmas qismiga aylanishi lozim.

XULOSA

Yuqori sinf o'quvchilarida mediasavodxonlikni shakllantirish bugungi raqamli davrning dolzarb masalalaridan biridir. Mediasavodxonlik darslari orqali o'quvchilar nafaqat axborotni tahlil qilish va undan to'g'ri foydalanish ko'nikmalariga ega bo'ladilar, balki ijtimoiy tarmoqlarda mas'uliyat bilan harakat qilish, axborot xavfsizligini ta'minlash va media mahsulotlar yaratish imkoniyatiga ham ega bo'ladilar.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Кириллова Н. Медиакультура: от модерна к постмодерну. М., 2005.
2. Cynthia Vinney. „Very well mind“. What Is Media Literacy? 2022
3. Azamat, M. S., & Rajabali, P. S. International Evaluation Programs. International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology, 1-5.
4. Mamatkobilova, S., & Julayeva, M. (2020). FACTORS AFFECTING FAMILY STRENGTH
5. Olimova D.M. O'quvchilarni milliy kashtachilik asosida estetik tarbiyalashni takomillashtirish texnologiyasi metodik muammo sifatida" "Mug'allim" №1-son 2023-yil.
6. Olimova D.M. (2022). Uzbek embroidery as priceless cultural heritage of uzbek people. international scientific conference " innovative trends in science, practice and education", 1(2), 67-70 .